- Család
- Emlékek
- Helyszínek
- Osztálytársak
- Fotógaléria
- Dokumentumok

FRIEDMANN GYÖRGY (1935. ápr.10. Óbuda –)

Foglalkozása: textilmérnök.

„Ibolyka nénibe szerelmes voltam. Gyönyörű nő volt, szőkés-vörös hosszú hajjal."

Évfolyam: 1941-től 44-ig járt a Zichy utcai elemibe. (Lásd Osztálynévsorok 10)

APJA: **Friedmann Lajos** (1902. dec. 24. Gagyvendégi – ?), túlélte a háborút.
Testvérei: **Friedmann Malvinka (Hartmanné)**, Miskolcon éltek. Malvinka meghalt a vészkorszakban. Férje korábban, a 30-as években halt meg. Gyermekeik átvészelték a háborút, Kanadában telepedtek le. F. **Irénke**, akit férjével és gyerekeivel: Fried Verával és Évával együtt Kassáról hurcoltak el, mindannyian meghaltak. F. **Rózsi**: még gyerekkorában meghalt.
APAI NAGYAPJA: **Friedmann Sámuel**
APAI NAGYANYJA:**?**
ANYJA: **Steiner Margit** (1911. ápr.15. Óbuda? – ?)
Testvérei: **Steiner Róza, (Eszményi Rózsi)** megmenekült, Óbudán nyugszik. Steiner **Dénes**, Steiner **Júlia**: túlélték a háborút. Júlia Pesten élt haláláig. Steiner **Lenke** még gyerekkorában meghalt.
ANYAI NAGYAPJA: **Steiner Ármin**, az Óbudai Jéggyárnál dolgozott.
ANYAI NAGYANYJA: **Rosner Róza**, Óbudán nyugszik.

A Pacsirtamező út 28., majd a Bécsi út 88. szám alatt laktak.
A család apai ágon **Goldberger Leóval** állt rokonságban.

2007. JÚNIUS 15-i BESZÉLGETÉS BUDAPESTEN FRIEDMANN GYÖRGGYEL ÉS FELESÉGÉVEL, STEINITZ VERÁVAL. Mindketten Kanadában élnek.

Név, kohének
A Friedmann név jelentése: a béke embere. A Friedmannok két n-nel írják a nevüket, papi családból származnak, tehát kohének. A kohen, „kajhén” nem látogathatja a temetőben a sírokat, csak szülő, ill. gyermek temetésére, valamint sírkőavatásra mehet. A 40 évi vándorlás során ugyanis aki meghalt, azt tisztátalannak nyilvánították. Márpedig a papoknak tisztának kellet maradniuk, hiszen az adminisztráció az ő feladatuk volt, nem piszkíthatták be magukat. Ezért mint kohén család sarja a mai napig nem mehetek oda őseim sírjához.

Iskolaépület
Az első emeleti utolsó lakásban lakott a háború előtt a Vándor család. A második emeleten lakott Schreiber rabbi.

Tanárok
Ibolyka nénibe szerelmes voltam. Gyönyörű nő volt, szőkés-vörös hosszú hajjal. Mindig úgy föl volt öltözve, mintha magazinból lépett volna elő. Nagyon édes, kedves, aranyos, nyugodt asszony volt. Amíg Ibolyka néni kézimunkázott a lányokkal, addig a fiúknak Vándor Andor tornaórát tartott. A tornaterem a díszterem alatt volt.

Barátok, lakás
Reisz Péter volt a legjobb barátom. Szomszédok is voltunk, ő a Timár utca és a Bécsi út sarkán lakott, mi pedig a Pacsirtamező utca 28-ban, majd a Bécsi út 88-ban. A Pacsirtamező utca 28. alatti ház még megvan, ott volt a Novák pékség, ma „Korcsma” felitat áll az épületen. Ugyanebben a házban lakott unokatestvérem, Weisz Kati (ma Perlakiné) és Zilahi (korábban Szinner) Hédi, aki félzsidó volt.

Péntek, sólet
Minden péntek este a Novák pékségbe vitték a zsidók a sóletet. A mamám templom után küldött, hogy menjek el a sóletért, és nem értettem, hogy benn van a sólet a kemencében, és a nevünk nem ég le az edényről. Ez megdöbbentett, és azt gondoltam, hogy ez az Istentől jön.

Zsinagóga a háború előtt és után, a Zichy utca 49. a háború után

A háború előtt volt egy nagy kerítés a zsinagóga körül. Az én időmben nem hallottam olyasmiről, hogy rongálták volna. Mivel futballoztam, jóban voltam az egyszerűbb fiúkkal. Amikor el akartunk bújni az istentisztelet alatt, fölmentünk a zsinagóga padlására. Az istentisztelet különben nagyon szép volt, az imákat ma is ugyanúgy imádkozom. A háború után minden szombaton a zsinagóga külön bejáratú helyiségében volt a gyerek istentisztelet 10 órakor. Én voltam egy ideig az előimádkozó. Akkoriban Szirtes László volt a rabbi. Alkalom adtán a Zichy utcai épület második emeletén, az ottani díszteremben imádkoztunk, ünnepi előadások is voltak.

A háború után, 1947-ben építették újjá a templomot. Komoly pénzért Ausztráliában vettem a templom felújítására szóló szelvényt egy aukción.
1949. után Rákosiék megszűntették a Zichy utcai központot. Akkor a Lajos utcába, a Márkuszék üzletének a közelébe, az Újlaki mozi mellé költöztek. A Pamutipar mellett van egy sárga kétemeletes ház, annak az első emeletén rendezték be az otthont. A szakácsnőt Kaisernénak hívták, lánya Kaiser Tina volt. Tina papája Amerikába ment és filmszínész lett.

Család, Óbuda a háború előtt és után, zsidózás
Apám Gagyvendégiből (Szikszó mellől, Miskolctól keletre) származik.
A nagypapám, Friedmann Sámuel főispánja volt a gróf Telekinek. Fizetést nem kapott, ezért nyitnia kellett egy szatócsüzletet. Az I. világháborúban ezredesi rangot kapott. Aztán elköltöztek Nyéstára. Ott nyugszik a nagypapám, a nagymamám, a nagymamám testvére, és az ő unokahúga a zsidó temetőben.

Óbudán a háború előtt volt egy jéggyár. Az anyai nagypapám, Steiner Ármin ott dolgozott, ő hordta ki stábkocsin a jeget. A mi családunkban apai részen mindenki dúsgazdag volt, csak mi nem, anyai ágon. Az apai részen viszont a Goldbergerek gazdagok voltak. A papám egyik nagybácsija és Goldberger Leó unokatestvérek voltak. A háború után a Rózsi, a papám, a mamám, Juliska, Kati, Dénes, a Fodorék, kb. 20-25 Friedmann- Steiner- Fodor dolgozott a Goldberger gyárban. Fodor Tamás (eredeti nevén Friedmann) volt a vezérigazgató. Engem a Mezőhegyesi Kendergyárban helyeztek el, mert nem feküdtem jól a kommunista pártban. Mivel nem lehetett csak úgy állást változtatni, Fodor Tamás, a Goldberger gyár akkori vezérigazgatója azt mondta, te leszel a MEO-nak az osztályvezetője. Gondos belkereskedelmi miniszter közbenjárására engedtek el Mezőhegyesről. Elkezdtem dolgozni a Goldbergerben. Volt ott egy párttitkár, Bihari (zsidó volt), aki három hónap után lehivatott és azt mondta: nagy felháborodás van a gyárban, mert elegük van a zsidó Friedmann dinasztiából, ezért máshol kell elhelyeznünk. 55-ben volt ez. Akkor az Újpesti Cérnagyárba kerültem.

A háború után a Goldberger gyárban a papám a kikészítő részleg főosztályvezetője lett. Munkatársa volt egy bokszoló, Papp Laci sporttársa. Egyszer apámat az egyik pali lezsidózta, és a bokszoló meghallotta ezt. Lulu, a bokszoló megfogta a palit, kilógatta az ablakon, és azt mondta: ha még egyszer meghallom, hogy a Lajos bácsinak akármit mondasz, innen doblak le. Később Svájcban elütötte az autó Lulut.

Antiszemitizmus, csillagos ház, deportálás, Duna, túlélés, visszatérés

„Csak a hegedűt találtam meg a WC-ben”

A németek bedumálták az embereknek, hogy azért rossz a gazdasági helyzet, azért van szegénység, mert a zsidók itt vannak. Az emberek befolyásolhatóak. Szorítottak, szorítottak, március 19-én pedig bejöttek a németek. Azután föl kellett varrni a sárga csillagot. Papám a Goldberger gyárban dolgozott, mamám a Braunéknál férfi ingeket varrt. Elvették az üzleteket, iskolába nem mehettünk. Én jóba voltam a focin keresztül a vagány fiúkkal, azért engem nem bántottak.

A mamámat elvitték a Laktanya utca 23-ból, én pedig egyedül mentem Vándor Ibolyka néniékhez a Beszterce utca 17/b-be, aztán elkaptak, és a Radecki laktanyába vittek a Margit-híd közelébe. Késő este kb. 500 gyereket hármas sorba állítottak, én is ott voltam. Az utolsó előtti sorban álltam két szentendrei fiúval, a Davidovicsékkal, akik 14-15 év körüliek voltak. Épp jött a villamos, lelassított a kanyarban. Rádobtak a villamosra, és ők is fölugrottak. Még a megálló előtt leszálltunk, és letéptük a sárga csillagot. Hallottuk a lövöldözést, a többi gyereket a Dunába lőtték. A tiszteletükre vannak a cipők a rakparton. Ha nem löknek a villamosra, akkor nem ülök le ma veled beszélni.

Az apámnak volt egy spóregyleti ismerőse, ő bújtatott a Hármashatár hegyen. De valaki beköphetett, ezért elmentem a Tavasz utcába, ahol a Braun varroda volt. Mellette, a Miklós utca sarkán egy Juhos nevű cipész lakott, akit apám ismert. Ő keresztény volt. Kommunista sejt működött ott, egy éjszaka ők bújtattak, majd onnan elvittek az óbudai téglagyárba. Három hónapig voltam ott egy kemencében (a téglagyár akkor már nem működött), és onnan kerültem a gettóba, mert ott volt a legbiztonságosabb. Másnap bejöttek az oroszok.

1945 januárjában a lakásunkba visszatérve semmink sem maradt, mindent elvittek, csak a hegedűt találtam meg a WC-ben, amit apai nagypapám, Friedmann Sámuel Teleki főispánjaként kapott. A hegedű még ma is megvan, Kanadában őrzöm.

Sikertelen asszimiláció

„Sajnos az érzés nem volt közös”

Deutsch Tamás: A magyar zsidó kérdés című könyvének végén összefoglalva ez áll: „Ha zsidónak születtél, akkor zsidó vagy, zsidó leszel, zsidó maradsz.”
Goldberger Leó magyar országgyűlési képviselőként, Horthy legjobb barátjaként Mauthausenben halt meg.
Steinitz Vera: Sajnos az érzés nem volt közös.
Friedmann: Deutsch szerint az egész zsidókérdés nem a munkásosztály, nem a gazdagok, hanem a középosztály kérdése. A középosztály úgy érzi, hogy a zsidók ugyanabba az osztályba tartoznak, de mivel okosabbak, veszélyeztetik az ő létüket. Az antiszemiták többsége a magyar középosztályból származik mind a mai napig.

Vallás a háború után, identitás, antiszemitizmus

Kanadában most halt meg a menyem. Kis zsidó közösségbe járunk, ahol az emberek nagyon összetartanak. Ha valaki meghal, a hozzátartozónak két hónapig nem kell főznie, be van osztva, hogy mikor ki segít. {yootooltip title=[**Süvét**]width=[300]}siv’á: „ hét”. Süvét ülni: a halottat hét napon át meggyászolni a rituális előírások szerint.){/yootooltip} is ülnek. A kaddist azonban nem a házastárs mondja, mert ő nem vérrokon.

Magyarság, zsidóság, asszimiláció

A pesti értelmiségi zsidóságnak a zöme a németekhez hasonlóan elsőként magyarnak vallotta magát, és azután zsidónak. A mamám azt mondta, hogy zsidó vagyok, de az asszimiláció felé hajlott. Apám vidékről, vallásosabb családból származott, de konfliktus nem volt köztük ebből eredően.
A papámnak az egész családját elvitték, csak a papa jött vissza. A papám testvére 1947-ben kiment Izraelbe és ott elvett egy fiatalasszonyt, lett egy gyerekük, aki most itt van Pesten. A papám egyik lánytestvére Kassán halt meg a férjével és a gyerekeivel együtt. A legidősebb testvér még 1927-ben kiment Amerikába.

A **Pacsirtamező út 28**., majd a **Bécsi út 88.** szám alatt laktak.

Lakhely:

Pacsirtamező út 28.
Bécsi út 88.
Laktanya utca 23. – nagyszülők

Üzletek/Intézmények:
Pacsirtamező út 28. – Novák pékség (ma „Korcsma” felirat áll az épületen)
Tavasz utca – Braun varroda
Miklós utca – Juhos cipész

Óbudai téglagyár

Osztály 1941-1944

Bouxmann Vera
Benger (ma Baranyai) Éva
Dorogi Jutka vagy Zsuzsa (ma Juhász Lászlóné)
Eisler Ibolya
Friedmann György
Grünbaum Vera
Hendler András
Kemény Györgyi?
Klarreich Oszkár
Löbl Magda
Magyar Mária
Reisz Péter (Pötyi)
Reisz Róbert
Sleisz Pityu
Schwarz Ica
Wachmann Péter
Weisz Varga Gábor

18. Óbudai zsinagóga kertésben a Zichy 379 Óbudai Hegyalja.

94. Emléklap az Óbudai Zsidótemplom újjáépítésére adott adományért. 1947.